

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ է և տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտար թարգմանչացիք գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն շաբաթով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1880 թ.ին

ԿԸ ՀՐԵՏԱՐԵԿՎԻ ԵՄԵՆՆ ՕՐ, բացի տոն և տոնների հետևեալ օրերէն:

Լրագրի դիրքը և պրոպագանդան նոյն են մնում: Մենք ստանում ենք ՍԵՓԵԿԱՆ ՀԵՌԵՂՈՒՄՆԵՐԻ «ՄՇԱԿ» տարեկան գինը 10 ռուբլ է, կէս տարվան 6 ռուբլ: Գրվել կարելի է ՄԻԼՅՆ ԽՄԻՆԳՐԵՏՆԵՆ մէջ:

ԵՌԵՆՉԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կոպեկով հատուկ օտար թարգմանչացիք պէտք է գիտնել հետևեալ հասցէով ՊԻՓ-ԼԻՏԵՆ ՔԵԴԱԿՅԱ «ՄՄԱԿԵ»:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լրագրի մեղադր չէ. — Երբ թիւն տեսու թիւն: Ներքին լուրեր: — Արտաքին տեսու թիւն: Նամակ Թիֆլիսից: — Մշակի հեռագրի ներքին: — Հայտարարութիւններ: — Բանասիրական: Հայ երիտասարդութիւնը:

ԼՐԱԳԻՐԸ ՄԵՂԱԿՈՐ ԶԷ

Հատ անգամ թէ ուռաց և թէ մեր հասարակութեան մէջ գանգատներ են լսվում լրագրու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ես պահեցի վերջի համար երիտասարդութեան մի քանի դասեր, որոնք կազմում են հիմնական կապիտալ մեր ժողովուրդի ապագայ բարօրութեան: Իմ խօսքը գործակատարների (պրիկազչիկներէ), արհեստագործների և մշակների մասին է: Մի փոքրիկ հայացք ձգելով, թէ ինչ վիճակի մէջ էր վաճառականութիւնը Թիֆլիսում 15—20 տարի առաջ: Վաճառականը որոնում էր միայն խորհրդի իր ապրանքների ծախելու համար, խանութի ներքին լուսամտները ծածկում էր նա թափանցիկ կտավով, կամ փոքրիկ ապակիներ ներկում էր կարմիր գունով: Խաւարի մէջ նրա կարծիքով աւելի լաւ էր երևում ապրանքը և աւելի հեշտ կարելի էր խաբել անուշաբուր: Պարսկական ճաշակով չինված հին քարվանդանները բոլորովին համարադրանում էին վաճառականների այդ կարողութեանը: Հիմա էլ կարելի է ասանել այն տեսակ խանութների բաղնիքների կողմից քարվանդաններում կամ հին բազալիանայում (ТЕМНІЙ РЯДЪ) Իւրաքանչիւր քարվանդան, որպէս կենտրոն մի խումբ վաճառականների, ունեւր իր առանձին ուստաբաշին կամ թաղի բաշին, այսինքն վաճառականների գիտաւորին: Նա

թեան գէտ, թէ լրագրիներէ էջերում տպվում են շատ անգամ թղթակցութիւններ այս կամ այն հասարակական և պաշտօնական իրողութիւնների մասին, առանց որ խմբագրութիւնները օրինաւոր կերպով վերաստուգէին հաղորդված տեղեկութիւնների ճշմարտութիւնը:

Եւր մեղադրանքը մենք իրաւացի չենք համարում: Ինչ հնար կայ խմբագրութեան համար վե-

վճում էր առևտրականների մէջ ծագած վեճերը, և թէ պաշտօնական, թէ բարոյական ազդեցութիւն ունէր նրանց վրա: Վճիռները լինում էին բերանացի, առանց որ և իցե առևտրականներ: Բայց առաջին վաճառականական դատարանի (КОММЕРЦІОННІ СУДЪ) բացվելուց յետոյ, որ տեղե միայն մի քանի տարի, թաղի բաշին երբ ազդեցութիւնը թուլացաւ, թէև մինչև այսօր հին վաճառականները մի առանձին արհեստանոցով են յիշում վաղեմի դրութիւնը, անկող, թէ այն ժամանակ աւելի լաւ էր, գործերը շուտ էին վճարվում:

Բայց այն օրէն, երբ հին քարվանդանները իրանց նշանակութիւնը կորցրին և փոքրիկների վրա յայնմիջանակ եւրոպական ձևով մագաղաններ, վաճառականների կենտրոն մէջ մի նոր փոփոխութիւն առաջ եկաւ: Արհեստական դուրսն եւրոպական մագաղանի դառնալով, Թիֆլիսի վաճառական էլ չուխան, արխաւաղը և մորթի գրակը փոխեց, սիրիթով, փլէտ հազաւ, շինպա կրեց, և սկսեց եւրոպացու նման առևտուր անել, թէև բուն գործողութեան մէջ չը փոխվեցան վաղեմի ձևերը: Այսուամենայնիւ, դա մի մեծ քայլ էր դէպի առաջը զարգացումը: Թիֆլիսում մի ժամանակ մատով էին ցոյց տալիս այն վաճառականին, որ միանգամ ոտքը դուրս էր դրել Ռուսաստանի սահմանից: Իսկ այժմ փարիզ, Մարսել, Վիեննա, Լայպցիկ, Լոնդոն, Վանսի, Մոսկու, Մոնթրիլ, Նիւ-Յորք, Եւրոպայի բոլոր նշանաւոր վաճառականները ըստ թղթակցութեան համար, որպէս Մուշտէլիցի պղին, Եւ այդ փոփոխութիւնները եղան զարմանալի առաջը զարգացումը, մի 10—15 տարով ընթացքում:

Բայց հին սովորութիւնները, որպէս վիշելի, խպաւ չը կորցրին իրանց հետքերը: Ես չեմ խօսում վաճառականների թեթև բարոյականութեան,

րաստուգել ամեն լուր, ամեն թղթակցութիւն, որ ստացվում է խմբագրութեան մէջ մանաւանդ շատ հեռու տեղերից:

Երևակայեցէք որ մենք մի թղթակցութիւն ստացանք Եգուլիսից կամ Մոսկուից այս կամ այն կատարած գեղձումի մասին: Ի՞նչ պէտք է անի խմբագիրը, միթէ նա կարող է ինքն ճանապարհ ընկնել դէպի Եգուլիս կամ դէպի Մոսկու, իրողութիւնը վերաստուգելու համար: Վերջապէս նա մէկ տեղ ճանապարհորդեց, — բայց ի՞նչ կարող ամեն տեղ և ամբողջ տարի ճանապարհորդել բոլոր թղթակցութիւնները վերաստուգելու համար: Մնում է միայն մի միջոց, այն է վերաստուգել մի թղթակցի հաղորդութիւնը նոյն բաղաբի մի ուրիշ թղթակցի միջնորդութեամբ: Բայց այդ երկրորդն էլ կարող է սխալվել կամ դիտակցական կերպով սխալեցնել խմբագրութիւնը, ի չար դուրծ ածել այն հաւատարմութիւնը, որ ունի խմբագրութիւնը դէպի թղթակցիցները:

Եւրպիսով խմբագրութիւնը կարող է միայն երկու բան անել: Նախ յորդորել իր բոլոր թղթակցիցներին միշտ յարգանքով վերա-

բերվել դէպի տպագրական խօսքը, խղճմունքով վերաբերվել դէպի իրանց նկարագրած իրողութիւնները, աշխատել երբէք չը յափշտակվել անձնական կրքերով և երկրորդ՝ երբէք չը մերժել իր լրագրի էջերի մէջ տպագրել ամեն հաղորդած տեղեկութիւնների պաշտօնական հերքումներ:

Պաշտօնական հերքում ասելով մենք չենք կամենում ասել որ լրագիրը թոյլ տայ իր էջերի մէջ անվերջանալի բանակուլութիւններին...

Վերջապէս մենք չենք կարծում որ հասարակութիւնը իրաւունք ունենայ լրագրին բարոյապէս պատասխանատու անել իր էջերի մէջ տպված բոլոր թղթակցութիւնների համար: Գիտակցական կամ անգիտակցական կերպով գրված անստոյգ տեղեկութիւններով լի թղթակցութիւնը չէ կարող բարոյապէս ստուեր գցել լրագրի բարի անուն վրա: Եթէ սխալ էք գտնում հաղորդված լուրը, կամ թղթակցութիւնը, — հերքեցէք նրան և լրագիրը իր պարտաւորութիւնը կը համարի տպել այդ ձեր հերքումը:

Հասարակութեան վերև յիշ-

մի անկիւնում, նրբում է: Որքան քայքայ են հանդուստեան այն մի քանի լուրերը, որ նա գտնում է իր վարպետի գոյգ հեղուկութիւնից: Ծանր ապրանքը զարթոցում է նրան, և նա այրտատուքը սրբելով, կրկին ներս է վազում աշխատելու: Աշակերտը աւելի թախտաւոր կը վնէր, եթէ չը ստիպէին կատարել, բացի խանութից, և զխաղէ յինիս տան սպասարարութիւնները: Այլիկ պարոնի ապագայանքները սաստիկ յոգեցնում են նրան: Կիրակի օրերը նա աղաւ է: Այսօր գործում է իր համար: «Русскій Газетъ» կոչված ասոնալաւանայում փոքրիկ աշակերտը ծախում է զանազան իրեղեններ: Նա ընկերացել է իր նման մի ուրիշ աշակերտի հետ, և տարվայ ընթացքում ինչայս կոպէկներով, որ գումարով էր նրանց ստացած ապրանքանքերը, կազմել են մի փոքրիկ կապիտալ: Սկզբում վրա դարձած է նրանց վաճառքը. — զանազան տեսակ սպանքներ, սանրներ, թաշկինակներ, գուլաներ, և ուրիշ այս տեսակ իրեղեններ: Արդար ձայներով գնողներ են հրաւիրում և վաճառում են: Այդ հիմն է նրանց ապագայ մեծ գործունէութեան:

Որպէս խանութի մէջ ոտքի վրա սովորում է աշակերտը առևտուրի եղանակները, որպէս ծանօթանում է ապրանքների հետ, այնպէս էլ ոտքի վրա ծանօթանում է նա առևտրի հետ և սովորում է զրկ կարգաւ: Նրա վարձապետը լինում է իրանից մեծ աշակերտը: Տարեկան գործածութեան մէջ, ի նարիէ, հետզհետէ վարձվում է նա, բայց դարձաւ մնում է անդրապէս: Բացառութիւն պէտք է համարել այն աշակերտները, որոնք օր և իցէ ծխական զարդուրդ աւարտելուց յետոյ խանութ մտնէին: Մեծամասնութեան չլրան վիճում է խանութը. այսպէլ ստանում են նրանք իրանց

ված գանգաւորները աչքի առչելուն ներկայացում էր «Մշակի» գոյութեան զարձակ մի տարին է վերջանում, պարտաւորութիւններ համարում նորից յիշեցնել մեր բոլոր թղթակիցներին շատ անգամ կրկնված մեր հրահրը խղճմունքով և զգուշութեամբ վերաբերվել զէպի իրողութիւնների նկարագրութիւնը:

Գ. Ա.

Մեզ հաղորդում են, որ օրերումս թիֆլիսում թաղել են Լեյբաշի անարանի աշակերտներից մէկին, որ բարակացաւ եւ մեռել: Հանգուցեալը վաղուց ինչպէս է եղել ճանաչումս վարչութիւնից, որ նրան հայրենիք (թիֆլիս) ուղարկեն, բայց նրան չեն արձակել, մինչև խեղճ տղան անուշալի գրութեանը չէ հասել: Թաղման ժամանակ ճանգուցեալի նախկին ընկերներից մէկը, Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ, գերեզմանի վրա մի ձուռ է կարդացել և յայտնել է վերև լինելով իրողութիւնը ճանաչումս վարչութեան վարժունքի մասին: Գեորգ քահանայ Թէյմուրազեանը հայնդիլով ընդհատել է աշակերտի ձուռը և յետոյ այդ իրողութիւնը յայտնել է սրբազան Ազգապետին և Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեանը, որ օւսումնարանից արձակել է աշակերտին:

Հնորակալութեամբ ստացանք պ. դոկտոր Բէլի նոր գրութիւնը «Какъ предохранять и лечить глаза детей.» Գրքույրը հրատարակված է այս 1879 թ.ին, Թիֆլիսում: Դասվում է ամեն գրականագիտի մաս: Գինը 20 կոպէկ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՌԵՐ

Ռուսաց «Слово» ամսագրի նոյեմբերի տետրակի մէջ տպված է մի շատ դեղինիկ յօդուած, որի վրա մեր ընթերցողները ուշադրութիւն ենք դարձնում: Յօդուածի վերնագիրն է «Картины изъ провинціальной жизни.»

ԱՐՏԱԲՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԻՑԻՍՏԻՑ

Վան, 4 սեպտեմբերի

Սեպտեմ. 27-ին բարձրատիման միւշիք մը (վեղիլի աստիճանով փաշա) եկա Վան: Ժողովուրդը անզգին թաղմանը դիմաւորեց զինքը: Նոր զայլէն առաջ լուր տարածուած էր թէ այդ բարձրատիման փաշան, այր անուռ Սամի փաշա է, հարստահարութեանց առաջին անհետ ճանար այնպիսի լրագր պաշտոն մ'ունի, ինչ որ ունի Սալիտ փաշան որ Զէյթունի Ա. Քօմիսէր Մազար փաշայի պաշտօնանկ ըրա և ինքն նորոգ քննութեան ձեռնարկեց: Այս պատճառով ժողովուրդը մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէր Սամի փաշայի գալուտին, մինչև որ վաւերական տեղեկութիւն մը չը կար նորա պաշտօնին նկատմամբ: Սակայն մեծ գաղտնիք մը կար զոր չէինք կրցած մտնել, զի կը մտածէինք թէ մինչդեռ ամենայնպէս պաշտօնէի մը դաւաճելու խնդրուած ատեն նորա ինչ պաշտօն ունենալն լրագրաց մէջ կը գրուէր, իսկ Սամի փաշայի պաշտօնին նկատմամբ ոչ մի ծանօթութիւն գրուած չը կար, կը մղուէինք կարծել թէ Սամի փաշայի պաշտօնը

է բացվել. դա կարող էր ազատել նրանց քաղաքի անարգ փողոցներում թափառելուց կամ Մուշաէլիի այգուում փողբ ծախանելուց: Կա՞նէ, բետարան, այսպիսի տեղեր չեն մտնում նրանք, որ աչքի չեն ընկալիր, որ իրանց կենդ ճանաչութեան վերաբերութեանը քաղաքէնին ծոտ իրանց վարը չը կտորէին: Պատում են միջին և անպատ տեղեր, ուր կարելի էր ազատ կերպով զենք անել: Համարեա բոլոր փողբ ի շատէ մեծ առևտրական տները գործակատարները ծածուկ սիրուհիներ են պահում, որոնց համար վարձուած են առանձին սենյակներ, և նրանց ապրուստի համար նշանակում են ամսական ոսոճիկ, երբեմն ավելի, քան թէ իրանք էին ստանում: Արդէն գործակատարները կողոպտում են իրանց վառէյիններին, այնպէս էլ կողոպտում են նրանց ուսու կամ վրացի սիրուհիները:

Առհասարակ գործակատարների մտաւոր գործունեան մակերևութիւնը խիստ ցած աստիճանի վրա է կանգնած: Եւ մի քանիսնին միայն ճանաչում եմ, որ հետաքրքրուած էին գրականութեամբ, լրագրի էին կարող, և երբեմն գրում էին լրագրական յօդուածներ: Այսպիսիները նրանք են լինում, որ գտնէ որ և կցէ դպրոցում եղել էին: Մնացածները, որպէս սխալներով գրում են և խոստում են իրանց մայրենի լեզուով, այնպէս էլ սխալներով գրում են ու խոսում են բոլոր լեզուներով, որ ծանօթ էին նրանց: Այնուամենայնիւ այդ անուսներին պէտք է փիլիսոփա համարել, իրանց վառէյիններն և տ համեմատելով, որոնք իրանց անունը հազիւ թէ կարող են ստորագրել: Թիֆլիսի վաճառականների մէջ առաջ գործ էր անվում վրաց լեզու և գրագրութիւնը, իսկ այժմ սովորական է դառնում ուսուց լեզուն: Խիստ սակաւ խանութ-

կաւարութեան ծանօթ միայն իսկ ժողովրդեան համար անձանօթ մի պաշտոն է. և որովհետև օգտակար և անկեղծ պաշտոն մը գաղտնի պահելու պէտք չը կար, հետևապէս կը հետևէր որ Սամի փաշայի պաշտօնը ժողովրդեան ղէմ ներթուրած կամ նիւթուով մեքենայութեան մը պաշտօն մ'է: Ետա չանցաւ բոլորովին յայտնուեցաւ այս բանի հարկէ լուրը դատել զիտցողաց մէջ: Ահա թէ ինչ է Սամի փաշայի պաշտօնը:

1. Լրտեսել, հետազոտել և խմանալ թէ արդեօք Հայաստանի հայերն յեղափոխութիւն մը յարուցանելու պատրաստութիւն տեսած են, կամ կը տեսնեն և թէ ինչ միջոցներով:
2. Քօմիսէրներու գալէն առաջ (որք տակաւին կարեն են) այնպիսի պատրուակեալ և կեղծու պատրիքներով կրկնել մը մէջ ղենի զկաւարութիւն, որ Քօմիսէրներու աչքին երևնայ ժողովրդախէր, հարստահարութեանց անկեղծ թշնամի և բարեկարգութեան ճշմարիտ բարեկամ:
3. Հայոց ազգութիւնը ջնջելու, Հայաստանի կարեւորութիւնը ոչնչացնելու և բոլոր հայոց ապագայ անկախութիւնն ըն փճացնելու մի նոր, հնարագիտական, արտաբուստ չը յայտնուող և փութով գործարարել յատակագիծ չինել և զայն գործարարութեան ղենը:

Մինչ հայերը կը սպասեն որ Անգլիոյ հովանաւորութեան ներքե թիւրք կաւարութիւնը բարեկամութիւն գործարարել սկսէ, ընդհակառակը կը տեսնեն որ թիւրք կաւարութիւնը հայերն անհետացնելու և հայկական զոյութիւնը և անունը ջնջելու նոր յատակագիծներ կը չինէ ու զանոնք կը գործարարէ: Թէ ինչ ապացոյցներ կան հաստատելու համար Սամի փաշայի վերոյիշեալ պաշտօն ունենայն, հարկ չը կայ բացատրել, զի եթէ թրուներ զանոնք, տարիներով հաստատուած ճշմարտութիւն մը նորէն հաստատել ենիւրու ունայն աշխատութիւնը թափողի մը կը նմանիմք: Միայն մէկ քանի բան յիշել բաւական կը համարեմք:

1. Սամի փաշայի պաշտօնին յայտնի, այսինքն պաշտօնագիտ յայտարարուած չը լինին մէկ ապացոյց է:
2. Սամի փաշան Վան մտած չը մտած սկսաւ ամեն կողմէն քրեղար ժողովել և Վան քաղաքին մէջ լինին հակակռու համար հայոց մեծամասնութիւնը և զորացնելու համար քրեղար տարրը հայկական տարրին ղէմ: Մտաղիք է մինչև իսկ քրեղար պաշտօնեայնին նստեցունել կաւարութիւնն զանազան ատեններու մէջ, որպէս զի թիւրքեր իր արգէ, իր ժողովրդական մի մաս ներկայացնէ, մինչդեռ մինչև ցարդ քրեղար նկատուած են ինչպէս որ են իրօք, բարբարոս, կիսավայրենի և երկիրն վաճառակար մի պատահաւ, քան իր մի ժողովուրդ, և երբեք ներկայացուցիչ ունեցած չեն կաւարութեան ղուրը:
3. Արշակ բողոքներ և խնդրագրերն մատուցին հայերը Սամի փաշայի, նա ոչ միայն չը լսեց, այլ և կարեւորութիւն իսկ չը տուաւ:
4. Կարոյ ճանապարհին վրա մինչև Վան իրեն ներ կարելի է գտնել, որոնց մէջ հայուսպանութիւնը և գրագրութիւնները լինին հայոց լեզուով: Կա թիֆլիսի վաճառականների աններկի թիւրքութիւններին մէկն է: Այժման գործակատարները, որ ապագայ վաճառականները պէտք է լինեն, ամենին հակուր են չնոց ցոյց տալիս մարտի լեզուի և գրութեան մոցնելուն առևտրական գործերի մէջ: Նրանք խոսում են մուշտարիներէ հետ այն լեզուով, ինչ ազգութեան որ պատկանում են, — ուր տի հետ ուսուներէն, վրացու հետ վրացերէն, և մինչև անգամ վայրենի օտի, լեզու, չէքեղի և կոպիտ թարգմանայի հետ նրանց լեզուներով: — բայց ոչ երբեք հայերէն: Գործակատարները երբեք չեն փոխում իրանց վարպետին, որի մտ սկզբից աշակերտել էին, և այս պատճառով նրանց առևտրական գիտութիւնը մնում է միակողմանի: Ինչ տեսակ ապրանքներ էր ծախում վարպետը, նոյն տեսակ ապրանքների խանութ է բաց անում իր համար և գործակատարը, եթէ մի օր կը յալոզվէր նրան առանձին առևտուր սկսել: Ոմանք նրանցից պատկոււմ են վառէյինն աղչկայ կամ մտ աղչկականի հետ, ոմանք վերը ընկերանում են նրա հետ: Առհասարակ մեր վաճառականները օգնում են իրանց հաւատարմի գործակատարներին, և ցանկանում են, որ նրանք փողի տէր լինեն: Բայց գործակատարը այս համարութեանը արժանանում է երկար տարիների զուռն աշխատութիւններից յետոյ:

Կատում եմ զէպի արհեստագործները: Արհեստագործների դասը Թիֆլիսում դեռ պահպանել է իր կառավարչութեան վարչական ձևերը: Բոլոր արհեստագործները, նայելով իրանց պարսպմունքի տեսակին, բռնամիտ են զանազան դա-

պատահած գործարարական ջրերը փոխանակ ձերբակալու, մեծ պատուով քաղաքից և խրախուսեց զիրենք իրենց ընթացիկ մէջ:

5. Նորա մտած Վան օր, կը հայոց պատգամաւորութիւնը իրեն ներկայացաւ, Սամի փաշան խիստ ցուրտ ընդունելութիւն մը ընելով համարձակվեցաւ ասել թէ զէթոզք ձեր այդ գրգռիչ մտքերն, որով իբրև յատուկ ազգ կը ներկայանաք (ըսել կուզէր թէ ինչու կը գայք իբր գատ ժողովուրդ, դուք որ ապագայ չունէք): Պատգամաւորութիւնը ոչ զլուր էր լքելով երկար ժամանակ լուրթեամբ խիզախեց պատասխանել այն խօսքին:
6. Որովհետև Սամի փաշան յատուկ նպատակ ունի ջնջել հայոց ապագայ յուրերը և ազատութեան գաղափարն, այդ ուղով անա յիշեալ հայ պատգամաւորութեանը յորդոր կարդաց որ մասնաւոր փոյթ տանին հայոց մէջ առևտրանի ընթերցումը գործարարել, ասելով թէ լուսուցէք ձեր ժողովրդեան որ շատ յաճախ կարդայ առևտրանից, զի նա շատ գիւր է շատ աղէկ բարոյական ունի» և այլն: — Տեսէք թէ մինչև ինչ խորքը կը թափանցէ իւր յատակագիծն գործարարելու համար: Սամի փաշան գիտէ որ առևտրանը (ծուռ մեկնուելով) կոյր և անվախճան հնազանդութիւն կը պատուիրէ, այդ պատճառով կը խրատէ յաճախ կարդայնէ ժողովրդեանը, զի նկատել է թէ ինչ տխուր տպագրութիւն արեր է հայոց վրա առևտրանը կըր թիւր մեկնուած ու քարոզուած է և թէ ինչպէս հայերը դիակ դարձուցեր է, և մանաւանդ որ դարձեալ ներկայ է ծուռ մեկնուելուն տարակոյս չունի: Ուստի հայոց կրօնը անգամ ձեռք կառնու հայոց ազգութիւնը ջնջելու համար:
7. Գտնի որ Սամի փաշան Վան մտած չէր, կաւարութիւնը բաւական կարեւորութիւն մը կուտար բողոքողաց և զրկելոց զանգաւաններուն, մանաւանդ ներկայ սովէն տանուող մասի ինչպիսիներէն: Իսկ այժմ յորմէ յետէ Սամի փաշան Վան մտած է, ալ ամենին կարեւորութիւն տալ չը կայ, այլ ընդհակառակը կը վաճառուին որոնք որ կաւարութիւնէն իրաւունք և չորս ինչպիսի համարձակին:
8. Սամի փաշայի գալուստը սպասուած օրերն երբէք հարստահարութիւնը չը գործուեցաւ ոչ մի կողմ, զի նախ կը կարուրէր թէ հարստահարութեանց առաջին անհետ ճանար կը գայ: Բայց կըր Վան հասաւ և նորա պաշտօնը իմացուեցաւ, վերջին աստիճան սատակութեամբ զարնել կողոպտել սկսան քրեղարներ, կարծես թէ մասնաւոր հրահանգով մը:
9. Հայտարարել Ալի Աղայի մանչ Մուսա աղան որ 35 զիւր ճրեղ անելով և անթիւ կողպատներով ձգել Պարսկաստան փոխել էր, փոխանակ պատմելու զայն, դարձեալ կանչել և իւր հօր տեղը Լե Աղա սի (քրեղարու իւրաքանչիւր ցեղի զխաւորն է Լ Աղա սի կրծու) կարգեց ամսական 2000 դրու յոյլ գրամ թողակ սակարգելի, որոնք ընդհանուր անունով կոչվում են «Վան քար 1»): Օրինակ, զերձակները, կօչկակները, հիւաները, դարբինները, սոկերիները և այլն, առանձին առանձին համալսարաններ են ներկայացնում: Իւրաքանչիւր համալսարան ունի իր օւսուսաբանին, այսինքն վարպետների զխաւորն, որին յարում են, որի հեղինակութեանը հնազանդում են և որի մի խօսքը լծուում է արհեստագործների մէջ պատահած վէճերը: Իւրաքանչիւր համալսարան ունի այլ և իր առանձին զրօշը, հանդիսաւոր օրերու նրանց հաւաքում են այդ զրօշ ներքու և որովում են միւս համալսարաններից իրանց զխաւորների գոյնով: Կրօշակների վրա նկարված է սովորաբար այս և այն սուրբի պատկերը, որի պաշտպանութիւնը վայելում է համալսարան:
- Թիֆլիսում համալսարանները ինչպէս կազմակերպութիւնը պահպանել էին դեռ ևս 15—20 տարի առաջ: Բայց այն օրից, երբ արհեստագործների համար հիմնվեցաւ առանձին դատարան (судебная управа) ուսուսաբանները իրանց նշանակութիւնը կորցրին, և այժմ համալսարանների համարեա թէ անունն է մնացել:

Մեր արհեստագործները մի և նոյն կերպով են պատրաստվում, որպէս մեր վաճառականները: Արհեստ սովորել ցանկացող տղան մանկութիւնից որպէս աշակերտ մտնում է մի վարպետի մտն. զանազանութիւնը նրա մէջ է միայն, որ վաճառականը իր աշակերտի համար ժամանակ չէ որոշում, իսկ արհեստագործը ընդունում է աշակերտին մի քանի տարվայ պայմանով: Վարպետը

յատկաթիւ որ Ձբ մտ ընծայե զօհուն ըկէ հա գործու 10. (օր կը բովի ռման չուամ Սամի ժամը այլ և կ ե ի պ նշան վան ջանքն Վերջը պագա նել Սա ներ կ մի փ թիւն մարտ Ար նի գ ՄԸ նատ զաւո մէկի Նոյն Վայ ժամը ւորո կանն շողե ճաւ քարե Ֆէրո սերա աուս մակ լորա միշտ աշակ արհե աշակ իրան հետ վատ նթէ արհե զարկ զլու ձեւե մարք վու յետ կթէ բուն ոսօ նու անա նակ պա

* Հ ա մ բ ա ր պարսկական բառ է, նշանակում է համարուկտ կամ մի և նոյն գործով աշխատողներ:

յատկացնելով այս բանին քաջ կրնայ հասկանալ թէ որչափ կը շանայ զօրացնել քերթ տարբեր ջր մտանաւ առեկ որ մի հատ ալ պատուանշան ընծայեց Մ ու ու ա Արշակին. անշուշտ ի նշան այն գոնուհանութեան, զոր կը զգայ նորա հայոց չարիք հասցնելուն համար և ի իրախոյս այդ քաջագործութեանց:

10. Ն է ր է ոյ կողմերու մեծ Ապատուական (որ կըսուի նաև Նուրբատին) Շէյխի ապատամբութիւնը զոր լրագիրներն ալ հրատարակեցին, և ոմանշալ ասին թէ Սալիհ փաշայի պաշտօնը զայն նուաճել է, երբեք չարագործութիւն չը թուիր Սալիհ փաշայի աչքին, վասն զի ոչ միայն ապատամբութիւն չը նկատուի Շէյխին շարժումները, այլ և կըզգարանայ եթէ ընդհակառակն խօսին իրեն: Եւ ի վերայ այս ամենայնի մեծ պատուը չքան նշան մ'ալ նմա բերած կերևի Ապտուական վասն զի թիւրք կառավարութեան յատուկ մէկ վանքն է Հայաստանի քրդաբնակ գաւառներն փերդիտանի փոխել, հետևապէս հայկական ապագայ ինքնավարութեան յոյսերն այժմէն չբացնել:

Այսպէս ահա եթէ թուրքը զեւ շատ ապացոյցներ կրնանք գտնել որք ինքնին կը հաստատեն Սալիհ փաշայի պաշտօնին հայոց դէմ դաւաճանութիւն լինելն, սակայն այսպիսի թող բաւական համարուի:

Արդ որք կը մնայ առաջը առնուլ այս գաղտնի դաւաճանութեանց, թող փութայ շարժիլ:

Տիրան

ՄԵԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՄՍՍԿՎԱ, 21 նոյեմբերի: Ահա մի ակահատեան պատմութիւնը, որ գտնուում էր թաղաւորական գնացքի լրացուցիչ վաղօրինակ մէկի մէջ, որի տակ պատահեցաւ ճայթիւնը: Նոյեմբերի 17-ին, մարշալուի համաձայն, Վայսը մեկնեցաւ Սիմֆերոպոլից գիշերվայ ժամը 12-ին. կէս ժամ ճանապարհ հեռաւորութեամբ նրա առաջ գնում էր պայտասկանների գնացքը, որ բաղկացած էր երկու շոգեկառքերից և տաս չորս վաղօրինակից: Մի հասարակ բայց բաղաւոր գէպը միայն բարեհաճեց փոքր ինչ կանուխ հասնել Սիմֆերոպոլ, որովհետև առաջ էր գցված կայսերական գնացքը, որ միշտ կէս ժամով առաջ էր պայտասկանների գնացքից: Պայտասկանները գնացքը պարունակում էր մօտաւորապէս 50 հոգի: Երբ մօտեցանք Մոսկվա-

յին,—մինչև կայարանը մնում էր մօտաւորապէս երկուս ու կէս վերստ,—յանկարծ մի սարսուխիլի ձայն լսելն եղաւ մեր ականջներին: Նախ և առաջ վաղօրինակ սկսեցին այս ու այն կողմը ձօձիլել. վերջապէս մի սաստիկ հարուած կանգնեցրեց վաղօրինակը: Վաղօրինակը զուրս թափվելով, մենք սկզբից այնպէս կարծուում էինք թէ կամուրջն է քանդվել: Բայց մի քանի րոպէից յետոյ, մենք պարզ տեսնում էինք ճայթիւնի հետքերը. առաջին շոգեկառքը կորվեց գնացքից, իսկ երկրորդը գծերից դուրս թռաւ. չորրորդ բեռնակիր վագօնը շրջվել մնացել էր. մնացած բոլոր վագօնները դժերից դուրս էին թռել: Նրանցից մի քանիսն էլ ճանապարհի մէջ տեղի էին մնացել: Ճանապարհի մօտ մի քանի արշին խորութեամբ մի ահագին փոս գոյացաւ: Եթէ գնացքը փոխանակ աշակողմեան ճանապարհի, ձախակողմեան ճանապարհով դնային լինէր, նա կոչւնար: Հաւաքվեցան այդ տեղ պօլիցիան և ահագին բազմութիւն ժողովրդի: Ամենքը բացականչեցին. «Տէր Աստուած, որ պիտի բաղաւորութիւն, որ Յարը յաջողութեամբ անցաւ:» Եւ իսկոյն զինքից դէպի առաջ մենամերձաւոր զօրանացը, որպէս զի հեռազրու: Բայց յայտնվեց, որ ճայթիւնից վայր էր ընկել հեռագրական սիւնը և թելերն էլ կը աորկոտր էին եղել. նոյն իսկ ճայթիւնի տեղը գտնվող երկաթուղու պահպանը և կարգապահ զինուորը բաւականին վնասվել էին: Կնացքի մէջ բոլոր ճանապարհորդները բացի թելից հարուածներից և երկուրեց ուրիշ ու չինչ վնաս չը կրեցին: Պարզ հասկանալն է, որ չարագործները ենթադրել են, որ Վայսը երկրորդ գնացքում է: Կիշերուայ ժամը երկուսին պրօկուրորը և քննիչը հասան այդտեղ: Ճայթիւնի թողած քանդուածքի հետքերը տանում էին մինչև մերձակայ տունը: Տունը դատարկ էր: Բազի մէջ ձիւնը փորելով, քննիչը գտաւ թելերը, որոնցով հասան մինչև բաւտարէան, սր զրպած էր սարայում, որտեղից դէրուութեամբ կարելի էր գննել գնացքների երթևեկութիւնը: Հետախուզութիւններից յայտնվեցաւ, որ սեպտեմբերին յիշեալ տունը գնել է Սամարկիյ անունով մի երեսասարը քաղաքացի: Հարևանները տեսել են, թէ ինչպէս տան տեղերը փորելիս են կղել ներքնատունը: Պատճառ բերելով, թէ աւտղ են հանում, ներքնատանից դուրս էին ածում այն հողը, որ փորվում էր ականի (չողը),

ները և սովորութիւնները, ամեն մի աշակերտ արհեստը սովորելուց յետոյ, առանց ձև ու նախըրու թ է ա ն, իբրևուչը չունէր առանձին արհեստանոց բաց անել և իր համար գործ սկսել: Նա պէտք է առաջ օրհն վ է և արհեստաւորների կ ա ր գ է մէջ մտնել: Այս ծէսը կատարվում էր սովորաբար հետևել կերպով: Նորընծայ արհեստաւորը ճաչ էր պատրաստում և հրաւիրում էր «ճանքեարի» նշանաւոր վարպետներին. այստեղ գտնվում էր և «ճանքեարի» զլխաւորը—առւստաբաշին: Հաշիւուց յետոյ նորաւարտ արհեստաւորը ներկայացնում էր վարպետների ժողովին իր մի ձեռագործը. երբ նա հաւանութիւն էր գտնում, և երբ վարպետները վկայութիւն էին տալիս նրա հմտութեան մասին, այնուհետև վարպետների զլխաւորը կատարում էր օրհնութեան կարգը: Եթէ օրինակ, արհեստաւորը պէտք է դարբին լինէր, վարպետների զլխաւորը վեր էր առնում մի մուրձ, օրհնում էր և տալիս էր նրա ձեռքը. Եւ նրանից մի քանի խոտուածներ առնելով, որ չը խաբէ, սուտ չը խօսի, որ հաւատարիմ մնայ «ճանքեարի» դրօշին և այն,—յետոյ նա կարգում էր արհեստաւորի զլխին մի քանի ինքնաձեռ օրհնութիւններ և երեսին դարկում էր մի ապտակ: Կրանով օրհնութիւնը վերջանում էր և երկուստարդ արհեստաւորը առւստաւ էր դառնում, և իբրևուչը էր ստանում այնուհետև «ճանքեարի» անդամ համարիլը, և իր համար առանձին արհեստանոց բաց անել: Այդ ծէսը յիշեցնում է միջնադարեան ասպետներին, թէ որպէս նրանք օրհնվում էին և որպէս այս ու այն ասպետական կարգի մէջ էին մտնում: Բայց արհեստաւորների վերաբերութեամբ այս տեսակ սովորութիւնները հետաքրքիր են և այն կողմից, որ ցոյց են տալիս, թէ մեր նախնիքը որքան մեծ

մինա) պատրաստութեան համար: Յայտնվեց, որ ականը 22 սաժէն երկայնութիւն ունի, նրա խորութիւնը հասցրած է երեք սաժէնի: Չարագործների տան կահարաւորը հասարակ է և հին: Թելերն անցրած են եղել պատասանները (չպալեր) տակով. իսկ նոյն իսկ բաւտարանները պարունակված էին հասարակ կարմիր սնդուկներով: Ճանը թողած հասարակները երևում է, որ մի քանի մարդիկ են եղել աշխատակիս. քննիչները նոր ընթրիքի հետքեր գտան, բայց տան տեղերն անհետացել էին: Հաւանական է, որ նրանք կը գտնվին, որովհետև նրանց դէմքերը ծանօթ են հարևաններին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 նոյեմբերի: Այսօր կէս օրից յետոյ ժամը 2-ից 4:5 րոպէ անցած Վայսը յաջողութեամբ հասաւ Ս. Պետերբուրգ: Նրան զինուորացի կայսերական ընտանիքի անդամները, զենեարուութիւնը, օժիցիերական խումբը և զօրքերը: Ճանապարհի ամբողջ տարածութեան վրա ժողովրդի ահագին բազմութիւնն անդադար ուղծուում էր Վայսին ցնծալի ուրախներով:

ՍՕՅԻՍ, 25 նոյեմբերի: Իշխան Ալեքսանդր դէկրետ հրատարակեց, որով արձակում է պալատի ժողովը, աչքի առջև ունելով, որ պալատականներին չաջողեց կազմել նոր մի նիսարութիւնը:

ՄՕՍԿՎԱ, 22 նոյեմբերի: Այն տունը, որ տեղից տարվել է ականը (МИНА), փայտաշէն և կրկնայարկ է, բալի դռների վրա մեկնած է երկաթի թիթեղ որի վրա գրված է տանտիրոջ Սարատովի բնակիչ Նիկոլայ Ստեպանովիչ Սախարովի անունը: Այս անկը շինել է տունը հինգ թէ վեց տարի սրանից առաջ քաղաքացի մի պառաւ կին, իսկ այս տարի այդ կինը ծախել է յիշեալ տունը իր փեսայի միջնորդութեամբ, որը Չայքիշի մագաղիտում գործակատարի պաշտօն է վարում. տունը ծախված է երկու հազար րուբլով, թէև այդքան նա չարքէ: Նոր տանտեղը, որ տեղափոխվեց այդ տեղ սեպտեմբերի կեսին, 23 տարեկան միջահասակ, բաց շիկահեր և թոյլ կազմուածքով մի երիտասարդ էր: Նրա հետ բնակվում էր բաւականին զեղեցիկ միջահասակ մի կին, որին նա իր կին էր անուանում. անակի պատուհանները միշտ ծածկված է լինում սպիտակ վարագոյններով. ոչ ոք երբեք չէր թափանցում այնտեղ, և սակաւ էր պատահում, որ այննշանակութիւն են տունը արհեստին, և որքան հոգ են տարել նրան միշտ ծաղիկաւ վիճակի մէջ պահելու համար: Այդ ի հարկէ իր ժամանակում ունէր իր նշանակութիւնը. իսկ այժմ պայմանները փոխվել են: Այստեղ անկախիկ, զեռ ևս իրան նախապետական դրութեամբ մնացած արհեստաւորների մէջ կարելի է և այսօր տեսնել վերոյիշեալ սովորութիւնները:

Առհասարակ խօսելով, արհեստաւորների կեանքում նոյն փոփոխութիւնն է նկատվում, ինչ որ տեսանք վաճառականների մէջ: Ով որ հետաքրքրութեամբ ուշադրութիւն է դարձրել Հայ կապուկ ա ն ք ա ղ ա ր (միջին փողոց) կոչված թաղում արհեստաւորների վրա, անպատճ առտեսած կը լինի, որ այստեղ արհեստաւորների իւրաքանչիւր դասակարգը միմեանից բաժանված, առանձին-առանձին խումբեր են կազմում, որ զետեղված էին զանազան շարք խանութների մէջ: Մի փողոցի վրա գործում են ոսկերիչները, միւսի վրա՝ մուշտակակարները (ձօները), մի այլ տեղ զինապորձները, մի ուրիշ շարքում կոշիկակարները և սառաջները, յետոյ պղնձագործները, դերձակները, հիւանքը, և այլն: Կրանք զանազան «ճանքեարի» ներկայացուցիչներ են, որոնց առան մի խումբը կենտրոնանալով իր համարուհետների շրջանի մէջ, գործում են միասին, և ուրիշների հետ չեն խառնվում: Այդ քառասույական դրութիւնը ներկայացնում է արհեստաւորների դասակարգութեան հին ձևը: Այստեղ արհեստը նախնական կերպով աւանդվում է սերունդից սերունդ, խիստ սակաւ փոփոխութիւն միայն կրելով: Բայց երիտասարդ արհեստաւորները, որոնք սովորել էին կամ եւրօպացու, կամ մի օտարականի մօտ, և կամ մի այլ երկրում կատարելագործել էին իրանց

տեղից մէկը դուրս գար: Միայն, ինչպէս պատմում են տեղացի բնակիչները, զիշերները յաճախ դռների առաջ կառքեր էին կանգնում, թէպէտ և պատուհանների մէջ ճրագ չէր երևում: Կնացքների երթևեկութիւնները գննելու համար, դռների մօտ պարապի մէջ փոքրիկ ծակ էր բացված. երկաթուղու տակը տարած ստորերկրայ անցքը, tonnelle, հողը չը թափվելու համար շրջապատված էր տակտակներով. ականը ճայթեց այն ժամանակ, երբ լոկոմոտիվը արդէն անցել էր ստորերկրայ փողոց. հարուածի ձայնը լսելի եղաւ մէկ վերստի վրա. երկաթուղու պողպատէ գծերը մանր-մանր կտորներ եղան. գծերի տակի փայտերը և սառած հողը նետվեցան տան հինգ սաժէն հեռաւորութեամբ. բեռնակիր վագօնը դուրս թռաւ և շրջվեցաւ. ճայթիւնից մի տեսակ ձագառաձեւ փոս յայցաւ, որը մէկ սաժէն ու կէս տրամադիւն ունէր և չորս արշին խորութիւն. երևում են թելերի թռիկ և գուգապէրեան խողովակի ծայրերը: Երէկ երեկոյեան ճայթիւնի տեղը հաւաքված ժողովրդի բազմութիւնը, չը կարողանալով զսպել իր բարկութիւնը, յարձակվեց անիծեալ խրճիթի վրա, և վշրեց նրա պատուհանների բոլոր փայտերը, և տան մէջ գտնված բոլոր իրեղենները շաղ տուեց բակի ու փողոցի մէջ. սրանից յետոյ նա սկսեց քարուքանդ անել ցանկապատը, և եթէ պօլիցիան վրա չը հասնէր, տան հետքն անգամ չէր մնայ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 նոյեմբերի: Մինխոր Մախով մամուլի գործերի վերաբերութեամբ, համաձայնելով զլխաւոր վարչութեան հետ, արգելեց «МОНА» լրագրին երկու ամիս ժամանակով մասնաւոր յայտարարութիւնների տպելը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 նոյեմբերի: Պետական բանկի 50% տոնակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 75 կ., երկրորդ 93 ր., երրորդ 95 ր., չորրորդ 94 ր., ներքին 50% առաջին փոխառութեան տոնակն արժէ 232 ր. 25 կ., երկրորդ 226 ր. 75 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոնակն արժէ 90 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 7 ր. 86 կ.: Ուսուց 1 րուբլ 1 օնցի վրա արժէ 25, 12 1/2 պէսն. ուսուց 100 րուբլ Կերմանիայի վրա արժէ 214 մարկ, 25 պէս. Փարիզի վրա 265 Ֆրանկ 50 անսարի: Տրամադրութիւնն ամուր է:

ԽՈՒՐԱԳԻՐ—ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՂ ԳՐԻՎՈՐ ԱՐԴՐՈՒՆԻՒՄ

արհեստը,—այսպիսիները չեն մտնում վերոյիշեալ խումբերի մէջ, այլ հետանալով նրանցից, առանձնանում են, և քաղաքի զանազան փողոցներ զրա արհեստանոցներ են բաց անում: Կրանք արհեստաւորների նոր սերունդի ներկայացուցիչներն են, որ մեծ յառաջադիմութիւն են խոստանում: Երիտասարդ արհեստաւորները համարեա զուրկ են ամեն տեսակ դուրսբերութիւններից. Թիֆլիսում դեռ ևս չը կան այնպիսի հիւրանոցներ և կափէներ, որ ժողովրդի միջին դասին մատուցել լինէին: Իսկ արհեստաւորների կլուբը այն բարերար ազդեցութիւնը չունեցաւ, որքան սպասվում էր: Համեստ, և հասարակական կեանքին դեռ չընտելացած արհեստաւորը աւելի չապրութիւն սովորեց, երբ տան չորս պատերի մէջ փակված կնօջը յանկարծ դուրս բերելով, սկսեց յաճախել կլուբի «վեչերները»: Այն ևս պէտք չէ մտանալ, որ կլուբում յաճախում են միայն հասակն առած արհեստաւորները, ոչ թէ երիտասարդութիւնը: Այդ վերջինների դուրսբերութիւնն այն է, որ երբեմն հաւաքվում են միասին և գնում են Օրթոնայա քէֆ են անում, կամ կրակի օրերը մտնում են մի գինետուն, և մի չարքէ գինի ոտքի վրա խմելով, դուրս են գալիս: Այստեղ անհանգիստ, երիտասարդ արհեստաւորների բարոյականութիւնը համեմատաբար աւելի բարձր է, քան վաճառականների գործակատարներին: Արհեստաւորները աւելի վաղ են ամուսնանում և չուտով ընտելանում են ընտանեկան կեանքին. չքուր անտեսութիւնը նրանց ժամանակ չէ տալիս հրապուրելու ախտերով:

(Կը շարունակվի)

Յ Ա Յ Տ Ա Ղ Ա Ղ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ղ

ՍԵՆՏԱԿՆԵՐ փարձով են տրվում կարասիքներով, բոլոր յարմարություններով, ճաշով և առանց ճաշի: Մանաւանք ՅԱՐՄԱՐ ԵՆ ՕՏԱՐԱՔԱՂԱՔԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ Համար: Սենտակները զանազան են նորաշենակայա փոսնցի վրա, Պուղիճովի տանը: Գնի մասին նոյն տեղը կարելի տեղեկանալ տանտիրոջից: 1-2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՁԵՍԱՌՈՐՆԵՐԻ ԿՈՒՅԻ ԳՐԱԽՈՒՆԵՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԿԸ յայտնում է կրթի պ. անդամներին, որ ի նկատի ունենալով կրթի չրհեշից մտապահ ընկարան ի կարգի բերելը, այսուհետև ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ կը նշանակվեն և ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ կը լինի ԿԻՐԱՎԻ ղեկավարները 2-ին, որի ժամանակ կը լինի երաժշտություն և սազանդար ԱՐԿՈՒՄՔԱՂԱՔԻ: Հիւրերը կանոնադրության համեմատ կրթի անդամի երաժշտությունը են ընդունվում: Կանայք ՄՈՒՏԻԻ Համար 50 կ. են մշարում, իսկ տղամարդիկ 1 ր. 50 կ.: ՀԱՎՈՒՍԻ ԶԵՆԻ Հետեւեալն է. ղինւորականները պաշտօնական հաշուներով և էպօլետներով, միւսները սե կամ ժողովրդական շորով: ԶՈՐԵԲՇԱՐԹԻ ղեկավարները 5-ին նշանակված է ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՄԱԿԱՀԱՆՎԻՍԸ: Պարտները պէտքէ ԶԵՆՈՆՑՆԵՐ ունենան: 1-4

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ հիւրանոցատեղերը, ուտելիքները խնամախոսները, լավիքները կրթականներ ունեցողները և դրանց տեսակ առևտրականները պարտաւոր են ներկայ տարվայ միջնդեղներին 15-ը վերջին թողաւորը վերկայականներ, հատուակ դէպքում բոլոր այդ տեսակ հիմնարկությունները կը փակվեն: 2-3

«ՄՈԴՆՅԻ ԲԱԶԱՐ» խնամախոս ԱՐՄԵՆՈՒՆԻ ԳԱԼԵՐԵՈՒՄ մեծ ղիջուճով ծախվում են կաշեմերի կանանց սե շորեր, ամենանոր ձևի, ձմերային ղլխարկներ, փետուրներ, զանազան ծաղիկներ բալի շորերի համար, ղլխի զարդարանքներ, ժապաւէներ, կորսեներ, ձմերային տնային հողթօփներ, սղամարդկերանց ցլլիւնդներ: Նոյն տեղը պատուէրներ են ընդունվում կանանց ղլխարկները և ղլխի ուրիշ զարդարանքների համար: 1-3

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԹԱՆՈՒՆՉ ՍՈՒՐԻ ԳՐՈՑ ՀԻՆ ԿՑԱԿԱՐԱՆԻ Պ ա ղ ե ս տ ի ղ ու ա շ լ ա ր հ ա ց ո յ ց ո վ Աշխատարկություն Թարութիւն քահանայի Պապիւնանց. Գինն է 60 կոպէկ. 10-նէ աւելի գնողների համար 50 կոպ: Ցանկացողը կարող են ղիմել հետեւեալ հասցեով ԵՄ Մոսկու, Արմանկի քեր. լ. Արմանկի քերկու. Սպիտակու Արտեմիու Եակուևիչու Սոպու. 4-5

- ԶԱՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ ԿՈՎԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅՑ ստացել է
- 1 Սրուանձտանց-ՓՈՐՈՍ ԱՂԲԱՐ 1 ր. 25 կ.
 - 2 Ս. Մանդրինանց ՆՐՈՒՐ ՀՈՒ ԳԵՐԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱՑՈՒԹԻՒՆ 1 ր. —
 - 3 Բժիշկ Ա. Բարայանց ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՁԱՊԱՀԱՎԱՆ ՀԱՐՅԵՐ 1 ր. —
 - 4 Ա. Բահաթրանց ԳԵՐԱԿԱՆՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻՅ 1 ԵՉՈՒԻ — 25 կ.
 - 5 Երկաթէ ԳԻՄԱԿԱՎ ՄԱՐԿԸ ԵՒ ԱՒԵՏԻՔ ՊԱՏՄԱՐԿԸ ՀԱՑՈՑ 1 ր. —
 - 6 Յիշմանանի - ՀՐԱՍԱՐԱՎՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՔՈՒՄՆ Ա. 1 ր. 15 կ.
 - 7 Փարոս 1879 — — — — — 1 ր. —

Կենտրոնական Գրախոսանոցում Գիտնոյն փողոցի վրայ, Արժուտու Գալլերէյուս աճաւոյում են հետեւեալ նոր գրքերը:

- 1. Կարմիր լապտեր, փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի պատկերազարդ և կազմած. Գ. — ր. 50 կ.
- 2. — նոյնը առանց կազմի. — — — 30 կ.
- 3. Քաւանազ մեղու. փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի. պատկերազարդ և կազմած. — — — 40 կ.
- 4. Նրայր և քոյր մանկական վէպ. Թարգ. Զ. Մարտիանի պատկերազարդ — — — 30 կ.
- 5. Հնարական ձեռքեր. մանկական վէպ, Թարգ. Զ. Մարտիանի, պատկերազարդ — — — 10 կ.
- 6. Փարոս Հայաստանի. պատկերազարդ հանդէս ընտանեկան ընթերցանութեան համար. — — — 1 — կ.
- 7. Փարոս աղբար Հայաստանի ճանապարհորդ. Գործ. Գ. Վ. Սրուանձտանց — — — 1 — 25 կ.
- 8. Երկուք իններորդ դարու. գործ Մերենցի. — — — 1 — կ.
- 9. Պատանեկան ներշնչումներ, գործ. Հրատու Սաստուրի. — — — 60 կ.
- 10. Մի կաթիլ արտասր, գոր կը հնդու. Միսակ Հայ միլիոնի վրայ — — — 35 կ.
- 11. Մամուլի Մուրատեանի կտակի խնդրը, դասախօսութիւն Ս. Արժուտու. — — — 50 կ.
- 12. Ուսումնարանի առողջապահութեան հարցեր, բժ. Ա. Բարայանի 1 — — կ.
- 13. Մարմնակազմական կամ անատոմիական բարարան Լատիներենից և Ռուսերենից Հայերեն. բժ. Լ. Տիգրանեանցի 1 — — կ.
- 14. Կրօնք. հոգեբանական հետազոտութիւն Ս. Մանդրինեանի 1 — — կ.
- 15. Հայկական թատրոն. Վուլքի իմ վէպեր, Ֆարս երեք պատկերով գործ. Մ. Տէր Գրիգորեանցի — — — 40 կ.
- 16. Բեքեր բիճու հանաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ, Թարգ. Ն. Լալայանցի — — — 25 կ.
- 17. Աշանային երեկոյ ղիւրում, վողղիլ մէկ արարուածով, փոխադրութիւն Գ. Նահրուդարեանի — — — 25 կ.
- 18. Բունի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով, Թարգ. Գ. Չմբկեանի — — — 40 կ.
- 19. Ժանու և Ժանէտ օպերա-վողղիլ, Թարգ. Գ. Նահրուդարեանցի մէկ գործողութեամբ — — — 40 կ.
- 20. Պէպօ. կոմեդիա երեք արարուածով, գործ. Գ. Սուրուկեանի — — — 30 կ.
- 21. Պատանեկան խրատ. վողղիլ մէկ արարուածով Մ. Տէր Գրիգորեանի — — — 50 կ.

Նոյն տեղը փաճուցվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և օտար լեզուներ, դասական պետոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար, Հայերէն, Ռուսերէն և Գաղղերէն վրայասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և ղիտութեան զանազան ձևերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարալեզուները իրանց պահանջները պէտքէ ուղարկեն հետեւեալ հասցեով. «ԵՄ Կիւմուս. ԵՄ Կենտրոնական Կարգաւարտարան»

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1880 годъ

НА ЕЖЕДНЕВНУЮ, БЕЗЦЕНЗУРНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ И ОБЩЕСТВЕННУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

Газета будетъ выходитьъ ежедневно, въ форматѣ нашихъ большихъ газетъ, по слѣдующей программѣ: постановленія и распоряженія правительства; телеграммы, обзоръ политическихъ событий и общественной жизни; обсужденіе вопросовъ дня; военныя извѣстія; мнѣнія русской и иностранной печати по данному вопросу и сущность руководящихъ статей; иностранныя извѣстія по русскимъ и заграничнымъ источникамъ; извѣстія изъ славянскихъ земель. Жизнь Россіи: наши домашнія дѣла; корреспонденціи; народное образованіе; внутреннія извѣстія; хроника; хроника научная, литературная и художественная: театральныя и музыкальныя извѣстія; судебная хроника. Историческій списокъ; разныя извѣстія; биржевыя, желѣзно-дорожныя, торговыя и др. свѣдѣнія; справочныя извѣстія.

Подписная цѣна съ пересылкой и доставкой въ Москвѣ и на города:

На годъ	6 руб.
„ полгодъ	4 „
„ 3 мѣсяца	3 „
„ 1 мѣсяць	1 „

За границу плата вдвое.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ: въ Москвѣ, въ конторѣ редакціи газеты „РУССКІЙ КУРЬЕРЪ.“ Столешниковъ пер., д. Рожнова; въ конторѣ изданія газеты—у Москворѣцкаго моста, въ д. Н. П. Ланина, въ его конторѣ, и у всѣхъ извѣстныхъ книгопродавцевъ Москвы въ С.—Петербургѣ—въ книжномъ магазинѣ Исакова и картографическомъ заведеніи Ильина.

Гл. инокороднае благоволятъ адресовать свои требованія исключительно въ контору изданія газеты „РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“—Москва, Москварыцкій мостъ, домъ Ланина, при его конторѣ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

բոլոր եւրոպական լրագիրների համար Մոսկվայում (Центральная контора объявлений для всѣхъ европейскихъ газетъ въ Москвѣ, Большая Дмитровка, д. Вучумова) ԲՆԿՈՒՆՈՒՄ է յայտարարութիւններ բՈՒՐ ուսու և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ համար խմբագրական ԳՆԵՐՈՎ, նշանաւոր ԶԻՋՈՒՄՆԵՐՈՎ:

Ռուսաց ամենօրեայ, շաբաթական, պատկերազարդ և ծաղրական լրագիրների ԳՂԽԱՌՈՐ ԳՐՈՒՄԱԿԱՎՈՒԹԻՒՆԸ: ԱՍՏԵՐՈՐԵԱՑ ՅԱՐԱՔԵՐՈՒԹԻՒՆ ռուս բոլոր ուսուց և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ հետ: Յայտարարութիւններ ընդունվում են նոյնպէս բոլոր գաւառական լրագիրների համար: Քարգանտութիւնները ՁԻԻ են լինում: Իւրաքանչիւր յայտարարութեան համար ԱՊԱՅՈՒՑԱԿԱՆ № է ուղարկվում:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՎԱՐՁ ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ:
ԲԱՃԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է բոլոր լրագիրների համար: 8-15 (4)

Գունիբեան հրատարակի վրա, ցիրիկ աջ կողմը, բացված է մեծ թանգարանն Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Այս թանգարանը պարունակում է իր մէջ հազար տեսակից աւելի առարկաներ, նրանց թւում մինչև 500 լուսադրօշմ (стереоскопическихъ) տեսարաններ:

Մուղէլումի մէջ գտնված առարկաների մէջ մանաւանդ նշանաւոր են՝ ղ Լ ա հ ա տ մ ե շ ե ն ա ն. հ ն ղ կ ա կ ա ն խ ո Ր ա ն ծ ի ծ ա ղ ե լ ու հ ա մ ա Ր, մի արկղիկ երգող կ ո լ ի բ բ ի ո վ (Թ-չուն), մեքենայական կ ու կ ը ու թ ռ շ ու ն, երիտօնի Ֆօնօգրաֆ խօսող մեքենա, նշանաւոր մարդկերանց կիտարձաններ, երգող մեքենայական թռչուններ, մամուլէն Ֆիգուրաներ և այլն:

Մ ու տ ք ի ղ ի ն ը 30 կ: Երեխաները 20 կոպէկ են վճարում:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՈՒՐ ՀԱՑ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ ՄՈՑ ԵՄԱՎՈՒՄ ԵՆ

Երկու Բարեկամ գործ Օտտակար Ըսուպիլայի Գ. է 25 կ.

Բընէ վէպ Ֆրանց Հօլմանի. Գ. է 40 կ.

ապագութեան համար արդէն պատրաստ է Ֆրանսիական մատենադիր Էմիլ Գարօրի-ոյի ձև կօք վէպը, որ բաղկ. է 450 երեսից:

Պատրաստվում է տպագրութեան համար Եկիպիերի ձտտելի օղբերգութեան հայ թարգմանութիւնը: 3-5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ իր ներկայութեանը լինելու են հետեւեալ վճարական աճաւորները առանց կրկնաձուրդի: 1) Նոյնմերի 24 Հալաբարի քաղաքային ամարանոցի մի բաժնը 1890 դեկտեմբերին մեծութեամբ և մի ուրիշ բաժնի 257 դեկտեմբերին մեծութեամբ կապալով տալու: Ժամանակամիջոցը 1880 թ. յունվարից մինչև 1883 թ. յունվար: 2) Գեկտեմբերի 7 (1879 թ.) կար գետի վրա քաղաքի գծի մէջ բերվող զերանների եկամտաւոր քառասունը կապալով է արկղու: Ժամանակամիջոցը 1880 թ. յունվարի 26-ից մինչև 1883 թ. յունվարը: 3) Գեկտեմբերի 7-ին 1879 թ. վերայից վերև գտնված նաւը կապալով տալու համար, Ժամանակամիջոցը 1880 թ. յունվարի 26-ից մինչև 1883 թ. յունվարը: 4) Գեկտեմբերի 4-ին 1879 թ. կառավարներից ստացված եկամտաւոր կապալով տալու համար: Ժամանակամիջոցը 1880 թ. յունվարից մինչև 1883 թ. յունվարի 1-ից մինչև 1883 թ. յունվարի 26-ից, մինչև 1883 թ. յունվարի 1-ը: Այս բոլոր կապալների պայմանները ցանկացողները կարող են տեսնել քաղաքային վարչութեան մէջ ամեն օր, բացի տօն օրերից առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2-ը կէս օրից յետոյ:

Մի երկուսարդ, որ երկար ժամանակէ ի վեր պարսպի է պատկիպով կամեւում է մանաւոր ընտանիքներում կամ ուսումնարաններում կրկնութիւններ անել ղիմնագրական բոլոր առարկաներից: Հասցէն հարցնել «Մը շակի» խմբագրատանը: 6-9